

UN ROMÂN ÎN AMERICA: TEODOR ANDRICA

Jurnalistul, corespondentul de război și fondatorul *Asociației de Arte Populare* din Cleveland, Theodore Andrica, a fost redactor la ziarul **The Cleveland Press** (rubrica Ethnic Nationalities – Naționalități Etnice) din 1927 până în 1973.

Născut în satul românesc Radna din județul Arad la 9 August 1900, Teodor Andrica avea nouăsprezece ani când a emigrat în Statele Unite în 1920.

În primăvara anului 1927, Andrica a mers la departamentul editorial al ziarului **The Cleveland Press** pentru a înregistra o plângere la redactorul-șef Louis B. Seltzer. Andrica a subliniat că, deși comunitățile de imigranți din oraș reprezintă 60% din populația Clevelandului, ziarul a scris foarte puțin despre aceste comunități. Condamnați și dați deoparte ca „străini”, imigranții din Cleveland s’au simțit lipsiți de legături și de colaborările necesare pentru a se asimila. Andrica a subliniat că prezentarea unor rubrici de știri relevante pentru astfel de persoane lipsite de drepturi, ar îmbunătăți moralul și ar facilita integrarea.

Teodor Andrica

Seltzer a fost de acord și l-a angajat pe Andrica ca „reporter etnic” al publicației. În următorii 46 de ani, până la pensionarea sa în 1973, Andrica a raportat evenimente importante din cartierele vibrante de imigranți ale orașului în rubricile sale „100 de ani de naționalități în Cleveland” și „În jurul lumii în Cleveland”. Andrica a scris și despre românii americani și comunitățile lor din Cleveland, studiu publicat inițial în 1977 de *Cleveland State University* sub tutela Departamentului de Studii Etnice (*Cleveland Ethnic Heritage Studies*).

Însuflețit, Andrica a propus ca ziarul să sponsorizeze primul festival multinațional din Cleveland. La 12 Noiembrie 1927, în Sala Publică a orașului a avut loc „Dansul Națiunilor”, la care au participat peste

paisprezece mii de oameni. Spectacolele diverselor grupuri etnice susținute de peste opt sute de dansatori europeni amatori au constituit un succes triumfător, iar evenimentul a fost repetat de *Ziua Muncii* în anul următor, 1928, la amfiteatrul în aer liber "Brookside Park".

În 1929 s'a format un Consiliu al tuturor națiunilor, cu Andrica în funcția de secretar. La mijlocul lui Martie 1930, consiliul a găzduit o expoziție multiculturală de o săptămână la care au participat peste o sută de mii de oameni.

Începând din 1933, Andrica – ca un serviciu public unic – a făcut călătorii în numele imigranților din Cleveland în diferite orașe, orașe și sate europene de unde aceștia au emigrat. În timpul acestor escale, se întreținea personal cu prietenii, familiile și vecinii lor. Andrica a făcut astfel șaisprezece pelerinaje.

Theodore Andrica a decedat la 1 Martie 1990, la vârsta de 89 de ani. A fost elogiât de primarul din Cleveland, Carl Stokes, ca fiind „ambasadorul nostru, al buneii voințe pentru înțelegerea internațională”.

=====

**THEODORE ANDRICA : “Românii Americani și
comunitățile din Cleveland”, 1977.
(extrase)**

«Prima experiență: discriminare. La fel ca majoritatea imigranților europeni, și românii au văzut pentru prima dată un negru abia după ce au ajuns în America. Ca și ceilalți, și românii au ajuns aici fără noțiuni preconcepute despre „negri”. Ei nu știau nimic despre „discriminare” sau nimic legat de negri. Sper că experiența mea personală va ilustra acest punct.

Nu vorbeam deloc engleza când am ajuns în Statele Unite, nu am putut obține nicio slujbă decât cea mai modestă. Cea mai inferioară categorie de muncă ușoară, era cea de infirmier într'un spital. Am acceptat cu bucurie o astfel de slujbă. Zece dolari pentru șase zile și jumătate de muncă a câte 12 ore fiecare, iar camera și masa erau plata mea. În camera dublă de la mansardă care urma să fie viitoarea mea

locuință, am găsit două paturi, unul pentru mine și celălalt pentru un coleg de cameră...

Celălalt bărbat din dormitorul meu s'a dovedit a fi negru. Când ne-am întâlnit, ne-am strâns mâna și ne-am spus numele. Pentru a fi siguri că ne vom aminti numele, le-am notat. Din moment ce vorbeam puțin engleza, nu i-am putut spune mare lucru colegului meu de cameră. De asemenea, a tăcut de cele mai multe ori și când a rostit câteva cuvinte, mi-am dat seama că nu era englez. În timp ce aveam propriile mele probleme cu limba engleză inadecvată, colegul meu de cameră a avut și mai multe dificultăți; nu vorbea engleza. Pentru un negru din America să nu vorbească engleza, era de neconceput, iar noul meu prieten a avut mari dificultăți în a convinge oamenii că nu vorbește limba.

Când colegul meu de cameră a spus cuiva: „Te rog, nu vorbesc engleză”, acesta s'a uitat la el confuz și în necrezare.

Când am învățat amândoi câteva rudimente de engleză, am aflat povestea lui; prietenul meu negru era originar din Libia, la acea vreme o colonie a Italiei. Faptul că vorbea italiană, dar nu engleza, a adăugat și mai multă confuzie. În compania lui am aflat pentru prima dată ceva despre discriminarea negrilor.

În după-amiaza de Joi, jumătatea noastră de zi liberă, noi doi obișnuiam să vizităm un magazin cu înghețată din cartier unde ne răsfățam să mâncăm acea faimoasă înghețată asortată de lux, *banana split*. Cu de toate – înghețată, banane feliate, arahide sărate și frișcă. Niciunul dintre noi nu a mai văzut așa ceva înainte de a veni în fabuloasa Americă.

După trei sau patru vizite la magazinul unde găseam înghețata noastră preferată, proprietarul m'a chemat deoparte și mi-a spus cu voce scăzută să nu-l mai aduc prietenul de culoare la magazin.

Cu greu îmi venea să-mi cred urechilor. Poate că engleza mea nu era suficient de bună pentru a înțelege ce am auzit, m'am gândit. După ce mi-am revenit din surprindere, am reușit să-l întreb pe proprietar:

„De ce să nu-mi aduc prietenul negru cu mine?”

Proprietarul magazinului mi-a răspuns: „Nu este bine pentru magazinul meu ca oamenii să vadă un negru aici”.

Incidentul m'a nedumerit și multă vreme nu l-am putut înțelege pe proprietarul magazinului. Pentru a evita orice jenă, i-am sugerat colegului meu de cameră de culoare să schimbăm și să încercăm magazine noi în căutarea bananei noastre preferate.

În același spital am aflat pentru prima dată că, dacă vorbeai cu accent străin, majoritatea oamenilor își imaginau că ești ignorant. Într'o pauză din noapte (munceam noaptea), scriam scrisori lungi familiei și prietenilor mei din România. Scrierea scrisorilor m'a ajutat să vindec nostalgia profundă pe care am suferit-o pentru patria mea.

În timp ce scriam o scrisoare lungă, o asistentă s'a apropiat de birou. S'a întâmplat ca scrisul meu să fie întotdeauna frumos. Asistenta, privind peste umărul meu, mi-a observat scrisul de mână și a rămas uimită de capacitatea mea de a scrie.

Când engleza mea s'a îmbunătățit, dar accentul mi-a rămas străin, am observat că vânzătorii din magazine îmi vorbeau întotdeauna mai tare decât cu alte persoane. Aceasta era o poveste veche. Îmi vorbeau tare, convinși că străinii înțeleg mai bine engleza dacă strigi la ei.

Sosesc etnicii

În ultimii ani, cuvântul „etnic” a devenit un cuvânt de uz și o parte integrantă a vocabularului folosit atât de politicieni, cât și de educatori.

Chiar și publicațiile în limba engleză au urmat tendința. Rapoartele despre evenimentele naționalităților erau tipărite în mod regulat în cotidienele de limbă engleză din Cleveland sau în săptămânalele din cartier. Imagini cu debutanți etnici erau prezentate doar în paginile celor două cotidiene în limba engleză. „Etnicii” au sosit. Este greu de crezut astăzi că, în urmă cu 50 de ani, în presa de limbă engleză știrile publicate despre grupurile celorlalte naționalități, erau de obicei în legătură cu vreo infracțiune sau contravenție. Colegiile și universitățile au acordat puțină atenție sau deloc studiilor etnice.

Această situație s'a schimbat radical în Cleveland când, în 1927, Louis B. Seltzer, editorul ziarului **The Cleveland Press** a avut prevederea și imaginația de a considera grupurile diverselor naționalități demne de a fi menționate în publicație.

Regretatul Louis Adamic, celebrul autor preocupat de americanizare și imigrație, descrie această schimbare în cartea sa "America mea", publicată de Harper and Brothers în 1938. Într'un capitol intitulat „*Străinii sunt știri în Cleveland*”, Adamic a scris:

„Am menționat că în Cleveland imigranții și a doua generație primesc mult spațiu în cele trei mari ziare locale: **Cleveland Press, Plain Dealer și News**. Și aici se află o poveste.

Într'o zi la începutul anului 1927, un tânăr imigrant român, Theodore Andrica, care avea ceva studii din țara sa, a apărut în redacția ziarului **Cleveland Press**. El a spus, în engleza lui stâlcită, că are o idee pe care dorește să o discute cu editorul. Editorul l-a văzut pe tânărul imigrant, care l-a informat de fapt că, ziarele din Cleveland ratează o mare șansă că nu acordă atenție celor născuți în alte țări și copiilor lor născuți în America.

La urma urmei, a continuat el, aproximativ șaiszeci la sută din populația orașului Cleveland era formată din imigranți, aproximativ patruzeci de naționalități diferite, iar copiii lor, care, deși sunt cetățeni americani, indiferent dacă părinții lor erau naturalizați sau nu, erau încă denumiți adesea „străini”. Existența lor nu a fost aproape niciodată recunoscută de presă, cu excepția, desigur, când unii slovaci, polonezi, cehi sau sloveni au avut probleme cu legea. Aceasta, susținea Andrica, a fost o greșeală generală, cu rezultatul că marile ziare în limba engleză nu au fost citite la fel de larg în cartierele străinilor, cum ar fi dacă ar oferi diferitelor grupuri naționale o oarecare reprezentare în coloanele lor. Un ziar precum **Cleveland Press**, a sugerat el, pierdea bani prin neglijarea secțiunilor străine. De asemenea, această neglijență nu era bună nici pentru oraș, nici pentru străini. A existat prea multă segregare nesănătoasă pe naționalități și, în consecință, asimilarea sau americanizarea, sau cum s'ar fi dorit să o numească, a fost lentă. Străinii aveau sentimentul că nimeni de vreo importanță din Cleveland nu era cu adevărat interesat de ei; că majoritatea persoanelor din grupul dominant social și economic – așa-numiții

americani de altădată – sunt înclinați să-i privească cu dispreț. Tendința generală a străinilor, ca și a copiilor lor născuți în America, a fost să se îndepărteze, să nu ia parte la treburile din Cleveland, deși, spunea Andrica, ei sunt atât ca indivizi, cât și ca grupuri, sau dintre ei, oricum – cu afaceri bune care ar putea fi utile pe termen lung. O modalitate de a ajuta la scoaterea lor în evidență e să le recunoaștem existența, să scriem despre ei ca și cum ziarul îi consideră parte din oraș și, astfel, să-i facem să se simtă bine cu ei înșiși și cu faptul că locuiesc în Cleveland.

Andrica a scos din buzunar o grămadă de hârtii mototolite, mâzgăliri despre afaceri recente în boemă, finlandeză, germană, evreiască, maghiară, italiană, lituaniană, poloneză, română, rusă, sud-slavă, slovacă, scandinavă, ucraineană și încă unul sau două grupuri, și a spus că el crede că aceste afaceri sunt știri de o oarecare importanță pentru Cleveland. El credea că nu puțini dintre cititorii americani de altădată ai presei ar fi interesați să afle despre ei, în timp ce ceilalți, poate, ar trebui să fie interesați.

Dar ceea ce a subliniat tânărul român, desigur, a fost că, dacă ziarul și-ar deschide rubricile la știrile „străine”, circulația lui ar crește – poate imediat; dacă nu imediat, în câteva luni sigur. Văzând că editorul era interesat, s'a oferit pentru slujba de a raporta faptele și treburile imigranților din numeroasele comunități din oraș, în general... A mai spus de asemenea, că are deja legături cu multe grupuri ale străinilor și s'a gândit că nu va avea nicio dificultate să mai stabilească și altele în viitor.

Redactorul l-a angajat prompt pe Andrica cu înțelesul că trebuia să fie considerat un experiment, dar experimentul a fost aproape un succes imediat.

Andrica a făcut cunoștință cu conducătorii a peste treizeci de grupuri naționale din oraș și aducea zilnic la birou știri despre viitoarea întâlnire a Societății Slovace a Femeilor din Cleveland, piesa în repetiție a unui club dramatic sloven, căsătoria colorată a unui cuplu polonez, prelegerea în fața unui grup suedez sau evreiesc, moartea unui muncitor care se stabilise în Cleveland în 1901 și, în consecință, fusese cel mai bătrân lituanian din oraș și așa mai departe.

Aceste întâlniri, dramatice, căsătorii, prelegeri, decese etc. a primit la fel de mult spațiu în presă ca și evenimentele similare din viața cetățenilor americani de altădată din Cleveland și au fost scrise la fel de respectuoase, iar circulația ziarului în cartierele străinilor a crescut deodată și a continuat să crească. Andrica a sugerat apoi ca Presa să sponsorizeze un mare festival public care să reunească grupuri naționale cu vechime de peste un sfert de secol de viață și activitate în Cleveland, și să le ofere posibilitatea de a demonstra capacitățile lor artistice și culturale. La început a existat un scepticism considerabil în biroul de presă cu privire la rezultatele unui astfel de festival, pentru că multe dintre grupuri nutreau ranchiuni vechi de secole unul împotriva celuilalt. S'a decis însă organizarea unei sărbători numite "*Dansul Națiunilor*", deoarece dansul era ceva de care toate grupurile erau interesate și nu exista pericolul de conflict.

"Am început să publicăm multe articole despre caracteristicile dansurilor populare ale fiecărei naționalități, precum și multe fotografii", îmi spunea Andrica, în 1934. „Era prima dată când un ziar metropolitan de mărimea noastră publica în paginile sale, coloană după coloană, detalii despre dansurile populare și alte trăsături caracteristice acestor naționalități, și cred că am îndeplinit un scop dublu. Le-am făcut pe naționalități să simtă că au ceva util de oferit și le-am dat posibilitatea cititorilor nenăscuți în străinătate de a cunoaște ceva despre calitățile și realizările celor născuți în străinătate.”

În noaptea de 12 Noiembrie 1927, peste opt sute de suedezi, slovaci, greci, cehi, ucraineni, lituanieni, sârbi, italieni, polonezi, irlandezi, evrei, maghiari, sloveni, negri americani, croați, americani „de modă veche”, dansatori scoțieni, tirolieni și români, bărbați și femei, au evoluat pe scena vastei Săli Publice. Toate grupurile, cu excepția a trei, aveau orchestre proprii. „Mă așteptam la o mulțime”, mi-a spus Andrica, „dar până și eu am fost surprins când am înghesuit 14.000 de oameni în sală și am înlăturat alte 2.000 din lipsă de spațiu”. Interpreții, toți amatori, au făcut tot posibilul și au reușit să arate publicului numeros că dansurile fiecărei țări erau frumoase, interesante și demne de a fi perpetuate în America. Pur și simplu pe plan financiar, serbarea s'a plătit de la sine.

Încurajată de succesul acestei acțiuni, presa, în cooperare cu Comisia de Recreere a orașului, a repetat "*Dansul*" la o scară și mai mare de

Ziua Muncii în anul următor. Peste o mie de dansatori, din nou în costumele lor pitorești, au jucat în fața unei mulțimi estimate la 100.000 în amfiteatrul în aer liber din Brookside Park.

În 1929 s'a constituit Consiliul Națiunilor avându-l pe Comisarul pentru Recreere John H. Gourley în calitate de președinte și pe Andrica drept secretar, în scopul organizării unei expoziții a tuturor națiunilor în 1930. Consiliul a fost format din trei reprezentanți ai fiecărui grup participant și fiecărui grup i s'a dat complet libertatea de a-și elabora planurile. Comisarul Gourley și Andrica au fost acolo pur și simplu pentru a coordona lucrurile, pentru a oferi informații și sfaturi. Expoziția a avut loc la mijlocul lunii Martie în Sala Publică, a durat o săptămână și a constat din douăzeci și nouă de reproduceri, la dimensiuni normale, ale caselor de la țară.

Nimic nu a fost lăsat în afară, pentru ca imaginea să fie cât mai realistă.

Majoritatea naționalităților au ales ca modele pentru expoziție replici ale caselor țărănești închise cu grădină din țările lor natale, fiind decorate în interior cu peste 50.000 de articole realizate manual – tapiserii, covoare, ceramică, pahare, broderii, dantelă, eșarfe, sculpturi în lemn, tablouri etc.; unele importate din Europa în acest scop, dar majoritatea împrumutate de la cetățenii care locuiesc în Cleveland. În sala imensă se aflau peste douăzeci de bucătării în care se puteau cumpăra mâncăruri tipice străine preparate pe loc după rețete străvechi aduse din țările lor de gospodinele diferitelor grupuri. Serile, au avut loc programe de dansuri populare și cântece. În cursul săptămânii, peste 100.000 de persoane au vizitat expoziția, plătind o mică taxă de intrare. Taxa a fost percepută pentru a acoperi cheltuielile de 24.000 USD, avansate de Presă, dar la final a existat un surplus de 7.300 USD, care a fost distribuit între grupurile participante. Câteva după-amiezi, școlile au fost închise pentru a permite profesorilor și copiilor să vadă expoziția.

Expoziția nu a fost afectată de niciun incident de animozitate din vechime și s'a dovedit presei (care nu numai că și-a acoperit investiția în afacere, dar și-a văzut circulația crescând din ce în ce mai mult) și orașului, că așa-zisele grupuri străine din Cleveland aveau într'adevăr mai multe lucruri de contribuit la cultura generală a comunității decât și-a imaginat până și entuziastul Andrica. Întreaga idee de a oferi o

pauză imigrantului a fost atât de reușită încât ziarele **Plain Dealer** și **News** au preluat-o. **The Plain Dealer** este sponsorizat de așa-numitul proiect *Theatre of the Nations* (Teatrul Națiunilor), care cuprinde douăzeci și două de cluburi. Spectacolele au fost de același tip, susținute în mod regulat în sălile de cartier din secțiile străine, iar scopul a fost să arate elementului anglo-saxon că imigranții și copiii lor au mult de contribuit la viața orașului.

De atunci, toate cele trei ziare au continuat să ofere spațiu informațiilor celor născuți în străinătate. Când am fost în Cleveland în Februarie 1935, unul dintre ziare avea într'un singur număr articole cu imagini sub următoarele titluri: *„Slovacii pregătesc o nuntă – O mulțime de 900 de oameni prezenți pentru a asista la ceremonialul care se va desfășura în tradiția originală de acasă”*; *„Triada scandinavă plănuiește cină - dans la clubul Cleveland”* și *„Asociația femeilor poloneze crește până la 9.000 de membri aici în 22 de ani”*.

La mașina de scris (1938)

În 1932, Andrica a dat o altă idee în acest sens. Știa că mulți imigranți își idolatrizează satele natale din Europa, dar că puțini au putut să le viziteze de mulți ani. De ce să nu „mergi acasă” la ei, să fotografiezi ce era nou în satele lor, să vorbești cu rudele și foștii vecini și să scrii despre asta în presă? „Ideea a fost una sigură”, mi-a spus Andrica. „Vara am fost trimis în Europa, la est și la sud de Viena, pentru că de acolo au venit majoritatea imigranților noștri din Cleveland. Am fost la sate și am notat relatările persoanelor, cam așa: L-am întâlnit pe John S., al cărui unchi locuiește la 5598 East 5th Street din Cleveland și mi-a spus... etc. Am făcut poze cu strada principală, cu biserica, cu noul preot și primar, iar relatările au fost un succes în Cleveland. În vara anilor 1933 și 1934 am repetat-o. Acum sunt cunoscut drept „omul din presă care merge în satul nostru”. Sute de persoane vin la birou sau mă opresc pe stradă și îmi spun: „Spune, data viitoare când mergi în Polonia (sau Ungaria sau Iugoslavia), vrei să te duci și în orașul meu natal?”

În 1935 și 1936, Andrica, împreună cu un asistent, a plecat din nou în Europa..., iar în aceste două călătorii a făcut filme colorate cu viața plină de culoare din satele și orașele din Boemia, Slovacia, Polonia, Austria, Ungaria, Iugoslavia, România și alte două sau trei țări. Întors din străinătate, și-a arătat filmele în tot Cleveland-ul. În toamna și iarna acelor doi ani, a fost unul dintre cei mai ocupați bărbați din Ohio, și unul dintre cei mai populari. Și-a prezentat filmele și a povestit despre călătoria sa de câte trei sau patru ori pe zi, și asta nu numai în fața numeroaselor grupuri „străine”, cărora scenele prezentate erau extrem de interesante, ci și în fața unor nesfârșite cluburi americane și în liceele publice — să facă publicitate presei și să le aducă la cunoștință Cleveland-ului.

În 1937, departamentul de „străinătate” al ziarului **Cleveland Press**, cu Andrica la conducere, a strâns numeroase materiale istorice despre diferitele grupuri de imigranți din Cleveland, publicând o parte din ele și alta rezervând-o pentru uzul eventual al viitorilor istorici ai orașului...»

*(Următoarele rânduri sunt extrase din articolul „What One Person Can Do” de Alan Tillier. Le reproducem aici cu permisiunea revistei **Saturday Review** unde au apărut în ediția din 22 Mai 1973, la rubrica “World Saturday Review”).*

În timp ce în anii dinaintea celui de-al Doilea Război Mondial, misiunea lui era să coroboreze informațiile despre rudele celor plecați sau la întoarcerea în Cleveland să le aducă scrisori ori mici răvașe, războiul și consecințele lui i-au schimbat complet „ritmul”: acum, la încurajarea cititorilor săi, a verificat cine murise și cine supraviețuise. Jeep-ul său, încărcat cu pachete de mâncare, scrisori și cadouri de îmbrăcăminte, a devenit o priveliște familiară între Berlin

În București, lângă statuia Regelui Carol I (1947). În spate, hotelul “Athenee Palace”.

și Sofia. El a depășit restricțiile din zonele de ocupație, a luptat pentru și a obținut vize chiar și după ce Cortina de Fier s'a instituit și cumva, poate pentru că se adresa mereu în propria lor limbă, i-a câștigat chiar și pe sovietici. Îi place să povestească cum, odată, căutând să obțină acte de călătorie de la un ofițer politic sovietic din Ungaria, acesta s'a aplecat peste birou și i-a șoptit: „Am rude în Cleveland”. A primit actele imediat.

În anii '50, sarcina asupra lui Ted a tot crescut; cererea pentru serviciile*) sale s'a extins mereu în vremuri de criză — vremuri precum disputa amară de la Trieste din 1951 și săptămânile urâte de la Budapesta din 1956. În unele orașe din Europa de Est, camera lui de hotel arăta ca sala de așteptare a unui medic; oamenii stăteau literalmente la coadă să-l vadă pentru știri, pachete și medicamente.

În timpul revoltei maghiare din 1956, el a închiriat un avion pentru a transporta tone de îmbrăcăminte din Cleveland către taberele de refugiați din Austria. Au sosit sute de telegrame care i-au cerut să facă ceva, orice, pentru a ajuta rudele oamenilor înapoi acasă. A ajutat unele familii să părăsească Ungaria, le-a vegheat în lagărele austriece, apoi le-a ghidat prin formalitățile care au permis multora să ajungă în Statele Unite.

Corespondent de război...

Ted a fost mereu plin de aceste povești pentru că l-au ajutat să-și amintească nume și adrese, deși nu le-a divulgat niciodată. Nu erau legături nostalgice filmate de un bătrân ziarist, pentru că Ted a prestat aceleași servicii după invazia sovietică a Pragăi. Era mereu în mișcare. Trebuia să te trezești devreme ca să-l prinzi... Am asistat personal la primirea călduroasă pe care a primit-o la Budapesta, unde familiile pe care le ajutasese s'au adunat rapid să-l întâlnească; la București, unde scena a fost identică, în capitala slovacă, Bratislava și în diverse sate minuscule maghiare.

Ted avea o constituție extraordinară. I-a permis să supraviețuiască celor patru sau cinci mese care i se puneau zilnic, câteva sute de kilometri de condus zilnic, discuțiilor lungi cu țăranii pe câmp și întâlnirilor cu preoții, vameșii și tinerii. Întotdeauna a avut o răbdare deosebită, umor bun cu o poveste sau o glumă pentru a depăși orice. În camera din oraș a presei, îl numeau mereu, în glumă, „redactorul cu engleza stricată”. Accentul Andricăi era gros, dar mintea lui era la fel de ascuțită ca memoria. Și-a amintit de mii de chipuri și nume și a obținut întotdeauna, în privat și direct, informații la care puțini alți jurnaliști au ajuns vreodată.

Când, în calitate de coleg reporter, călătoream uneori cu el, ne trezeam devreme și ne grăbeam din casă în vreo gospodărie, în piață, întâlnindu-ne „rudele”. Adesea era transpirat dela vremea lipicioasă din Balcani, totuși era plin de bunăvoință. Continua să vorbească, să întrebe, să asculte. Înțelepciunea moștenită a românilor l-a ajutat întotdeauna să rămână cu un pas înaintea regimurilor comuniste, iar în articolele sale a subliniat greutățile, trecând peste cenzură. „Puii sunt din belșug în Budapesta”, a scris el odată, „ceea ce este minunat pentru oamenii care nu au văzut carne de vițel de douăzeci de ani”.

Personalitatea lui a fost întotdeauna cel mai bun instrument al său, și l-a ajutat întotdeauna să se descurce. „Eu însumi sunt balcanic și înțeleg cum vorbesc acești oameni, cum văd viața și simt, alături de ei, dragostea lor pentru pământul lor.” El adăuga acest adevăr de bază despre Europa de Est: „Oamenii rămân, în ciuda sistemului politic. I-am văzut în călcâiele goale, în fața constrângerilor, iar astăzi doar cinci la sută din populație sunt ceea ce aș numi activiști. Nu întâlnești acum mulți care proclamă virtuțile sistemului sau care să se bată în piept că ei sunt *oameni noi*. Apreciază în schimb puterea enormă și durabilă a valorilor tradiționale, inclusiv naționalismul...”

În ultimii ani, Ted a întreprins un alt serviciu: să verifice descendența cititorilor săi și să le satisfacă mândria pentru originea lor etnică. Era mai puțin nevoie decât înainte de a livra haine și mâncare, pentru că vremurile, chiar și în Europa de Est, s’au îmbunătățit. Cele mai multe scrisori sunt deschise de autorități, dar ajung. Ted încă mai călătorește într’un sat îndepărtat pentru a aprinde o candelă la biserică în numele unui vechi imigrant din Cleveland, vâslește în Marea Adriatică pentru a arunca o coroană de flori în apele sale

pentru un marinar pierdut sau a fi naș ori fin la nunți și botezuri est-europene.

Întotdeauna m'am întrebat cum a găsit Ted energia la sfârșitul unei zile, răvășit, pentru a se așeza la mașina lui de scris. Scria despre situația fermelor (gospodăriilor) est-europene și prevestea adesea dezastre ciclice în *managementul* agricol comunist. A scris despre prețuri, despre relațiile dintre tații comuniști și copiii lor adolescenți orientați spre vest, despre venituri, despre standardul alimentației din cantinele din fabrică, despre glume, despre condițiile de locuință, despre ce credeau oamenii despre ruși. Prima dată când l-am întâlnit pe Ted, mi-a spus: „Uită petrecerile cu cei sus puși și vino să-mi cunoști genul de oameni”. Toată viața a purtat cu el acele liste de rude, bifând numele unul câte unul. Întors la Viena, avea să studieze mai multe liste și să-și elaboreze următorul itinerariu. În toate poveștile lui Ted, numele aveau să fie omise, pentru că experiențele lungi îl învățaseră nevoia de discreție.

În 1958, corespondent al ziarului *The Cleveland Press* la Moscova

A fost iubit în Cleveland, unde, estimează el, a participat la aproximativ 14.000 de cine etnice și unde acum va conduce o agenție de călătorii, consiliere și cercetare pentru foștii săi cititori. A fost iubit și în Europa de Est. Stătea mult în noapte, dând informații despre cealaltă jumătate a familiei, notând un bilet pe care să îl ducă înapoi la Cleveland. Anii săi în credința ortodoxă română datează din anii 20, dar într'un fel vocația rămâne vie. Într'alt sens, a devenit un Ernie Pyle (jurnalist, câștigător al premiului Pulitzer) din zilele din urmă. Persistența sa i-a permis să depășească obstacole fizice semnificative: trecători montane blocate din Iugoslavia, drumuri groaznice, somn puțin. Căldura lui de caracter a topit totul, cu excepția celor mai grele oficialități comuniste.

Odată, când ne odihneam pe terasa unei cafenele din Budapesta, Ted s'a uitat la mine prin ochelarii săi groși și a spus: „Nu am fost niciodată un intelectual. Sunt la fel de dur ca cititorii mei” – ceea ce nu era adevărat. Fostul primar Carl Stokes, în 1970, a proclamat „*Ziua lui Theodore Andrica*” pentru a lăuda ceea ce el a numit „ambasadorul nostru al buneii voințe pentru înțelegerea internațională”. Vechiul editor al lui Ted, Louis Seltzer, a adăugat: „A fost bun pentru această lume, pentru America și pentru Europa”.

SURSE

- Almanahurile anuale ale ziarului „America”, zilnic și mai apoi săptămânal românesc; almanahul anual al publicației „Solia” aparținând Episcopiei Ortodoxe Române din America; almanahul anual al catolicilor români de rit bizantin.
- Trimestrialul în limba engleză „The New Pioneer”, publicat de Asociația Culturală a Americanilor de Descendență Română.
- Discuții personale cu imigranți români „de altădată”, inclusiv Nick Moga, Nick Boeriu, Nicolae Nestor, George Puffu, Nicolae Mihălțian, Andrew Gheția, George Gheția, John Ghidiu, George Cabas și cu numeroși membri ai parohiilor și organizațiilor românești care au contribuit cu o mare parte din materialul sursă pentru acest studiu.
- *“Ethnic Studies of Romanians in Cleveland. Cleveland Ethnic Heritage Studies”*, Cleveland State University.

*) – Fără alte amănunte, credem că s'a subînțeles din conținut în ce consta cadrul paralel al acestei “sarcini”...